

VESVESE ŞEYTANIN TELKİNİ

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ :
”إِنَّ لِلشَّيْطَانِ لَمَّةً بِابْنِ آدَمَ وَلِلْمَلِكِ لَمَّةً، فَأَمَّا لَمَّةُ الشَّيْطَانِ فَاِيعَادُ بِالشَّرِّ
وَتَكْذِيبُ بِالْحَقِّ، وَأَمَّا لَمَّةُ الْمَلِكِ فَاِيعَادُ بِالْخَيْرِ وَتَصْدِيقُ بِالْحَقِّ، فَمَنْ وَجَدَ
ذَلِكَ فَلْيَعْلَمْ أَنَّهُ مِنَ اللَّهِ فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ، وَمَنْ وَجَدَ الْآخِرَى فَلْيَتَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنَ
الشَّيْطَانِ [الرَّجِيمِ].“

Abdullah b. Mes'ûd'un naklettiğine göre,

Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

“İnsanoğluna şeytan da melek de yaklaşır. Şeytanın yaklaşması, kötülüğe götürmek ve hakkı yalanlatmaktır. Meleğin yaklaşması ise onu hayra götürmek ve ona hakkı doğrulatmaktır. Kim (vicdanında) bunu (hayra yönelmeyi) bulursa bunun Allah'tan olduğunu bilsin ve Allah'a hamdetsin.

Kim de içinde diğerini (şeytanın vesvesesini) bulursa taşlanmış ve kovulmuş şeytandan Allah'a sığınsın!”

(T2988 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 2)

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: جَاءَ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ فَسَأَلُوهُ: إِنَّا نَجِدُ فِي
أَنْفُسِنَا مَا يَتَعَاضَمُ أَحَدُنَا أَنْ يَتَكَلَّمَ بِهِ، قَالَ:
”أَوَقَدْ وَجَدْتُمُوهُ؟“ قَالُوا: نَعَمْ. قَالَ: ”ذَاكَ صَرِيحُ الْإِيمَانِ.“

قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:
”يَأْتِي الشَّيْطَانُ أَحَدَكُمْ فَيَقُولُ: مَنْ خَلَقَ كَذَا؟ مَنْ خَلَقَ كَذَا؟ حَتَّى يَقُولَ: مَنْ
خَلَقَ رَبَّكَ؟ فَإِذَا بَلَغَهُ فَلْيَسْتَعِذْ بِاللَّهِ وَلْيَنْتَه.“

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:
”إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ لِأُمَّتِي مَا حَدَّثَتْ بِهِ أَنْفُسَهَا مَا لَمْ يَتَكَلَّمُوا - أَوْ يَعْمَلُوا بِهِ.“

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:
”قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: إِذَا هَمَّ عَبْدِي بِسَيِّئَةٍ فَلَا تَكْتُبُوهَا عَلَيْهِ، فَإِنْ عَمِلَهَا فَارْتَبُوهَا
سَيِّئَةً، وَإِذَا هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلَهَا فَارْتَبُوهَا حَسَنَةً، فَإِنْ عَمِلَهَا فَارْتَبُوهَا عَشْرًا.“

Ebû Hüreyre anlatıyor: “Hz. Peygamber’in (sav) ashâbından bazıları gelerek, ‘İçimizden bazen söylemeyi bile büyük (bir günah) saydığımız şeyler (vesveseler) geçiyor.’ dediler. Hz. Peygamber, ‘*Hepiniz aynı şeyleri hissediyor musunuz?*’ buyurdu. Onlar da cevaben, ‘Evet.’ dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav), ‘İşte bu apaçık imandır.’ buyurdu.

(M340 Müslim, İmân, 209)

Ebû Hüreyre’nin (ra) naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Sizden herhangi birinize şeytan gelir ve ‘Şunu böyle kim yarattı? (Şunu) böyle kim yarattı?’ en sonunda, ‘Rabbini kim yarattı?’ diye sorar(ak sürekli vesvese verir). İşbu raddeye gelince o kişi derhâl (şeytandan) Allah’a sığınsın ve (vesvesesine) hemen son versin!”

(B3276 Buhârî, Bed’ü’l-halk, 11)

Ebû Hüreyre’nin naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Allah, dilleri ile söylemedikçe –yahut fiiliyata dökmedikçe– ümmetimi, gönüllerinden geçirdikleri şeylerden dolayı hoşgörür (hesaba çekmez).”

(M331 Müslim, İmân, 201)

Ebû Hüreyre’nin naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Yüce Allah şöyle buyurur: ‘Kulum bir kötülük yapmayı gönlünden geçirirse onu hemen aleyhine yazmayın! Eğer o kötülüğü yaparsa o zaman onu bir günah olarak yazın. Ama bir iyilik yapmayı gönlünden geçirir de yapamazsa onu bir sevap olarak yazın. Şayet o iyiliği yaparsa bunu on kat yazın!’”

(M334 Müslim, İmân, 203)

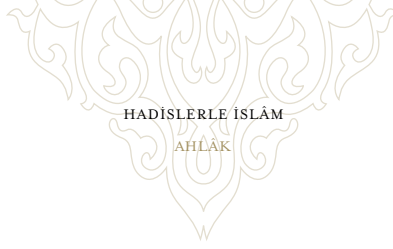
Hz.

Peygamber'in (sav) itikâfta olduğu gecelerden birinde, hanımlarından Safiyye validemiz yanına gelir. Efendimiz ile bir müddet konuştuğundan sonra geri dönmek üzere kalkar. Hz. Peygamber (sav) de onu uğurlamak için kapıya çıkar. Tam bu esnada yanlarından Medineli iki sahâbî geçer. Efendimizi görünce hızlı bir şekilde yürümeye başlarlar. Hz. Peygamber (sav), onları çağırır ve *"Bu kadın, Safiyye bnt. Huyey'dir."* buyurarak yanındaki kişinin hanımı olduğunu bildirir. Sahâbîler, Efendimizin bu davranışı karşısında, *"Sübhânallâh"* diyerek şaşkınlıklarını ifade ederler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav), *"Şeytan, insanoğlunun içinde kanın dolaştığı gibi dolaşır. Doğrusu, şeytanın kalplerinize yanlış düşünceler getirmesinden endişe ettim."*¹ buyurarak şeytanın daima insanın yanında bulunduğu ve ona vesvese verdiğine işaret eder.

Hz. Peygamber bu uyarısıyla, gecenin karanlığında kimliği anlaşılmayan bir kadın hakkında karşısındakileri bilgilendirerek zihinlerinde oluşabilecek birtakım kötü düşüncelerin önünü almak istemişti. Gerek yaşanan bu hadise, gerekse Hz. Peygamber'in uyarısı, şeytanın vesvesesinin ne kadar etkili olduğunu göstermektedir. Nitekim şeytan insana öyle bir vesvese verir ki karşındaki kimse hakkında, peygamber dahi olsa, kişi şüphe duymaktan kendisini alamaz. İnsanın bu zaafını çok iyi bilen Peygamber Efendimiz de yanlış anlamalara mahal vermemek için hemen olaya müdahale etmiş ve şeytanı insanın vücudunda akıp duran kana benzeterek Müslümanları onun vesvesesine karşı uyarmıştır.

Vesvese; aslı ve temeli olmayan, gerçekle hiçbir alâkası bulunmayan evham, kuşku, kuruntu, tereddüt ve ihtimallerdir. Zihinde irade dışı belirlemekte, kişiyi kötü ya da faydasız bir düşünce veya davranışa sevk etmektedir. Vesvese, genel olarak insanı din dışı davranışlara yönelten bir iç itilme olarak hissedilir. Bu anlamdaki vesvesenin kaynağı şeytandır. Şeytan, insanların zaafalarını kullanarak onlara hüznü, korku ve sıkıntı vermeye, aralarını açmaya, dinî meseleler hakkında kuşkuya düşürmeye çalışır. İnanan insanların Allah'ı inkâr etmelerini, kulluklarını yerine getirmelerini ve kendisi gibi Allah'a isyankâr olmalarını ister. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, İblis'in, *"Ey Rabbim! Madem ki sen beni rahmetinden uzaklaştırdın,*

¹ B3281 Buhârî, Bed'ü'l-halk, 11; B7171 Buhârî, Ahkâm, 21; M5678 Müslim, Selâm, 23.

ben de yeryüzünde kötülükleri kullarına güzel gösterip hepsini azdıracağım.” dediği bildirilmekte,² verdiği vesvesenin ilk neticesi olarak da Hz. Âdem’in yasak meyveden yiyip dünyaya gönderildiği ifade edilmektedir.³

Kısacası vesvese, zihinlere kötü düşünceler gönderen şeytanın insanları etkileme yöntemlerinden birisidir. Nitekim Peygamberimiz, “İnsanoğluna şeytan da melek de yaklaşır. Şeytanın yaklaşması, onu kötülüğe götürmek ve ona hakkı yalanlatmaktır. Meleğin yaklaşması ise onu hayra götürmek ve ona hakkı doğrulatmaktır. Kim (vicdanında) bunu (hayra yönelmeyi) bulursa bunun Allah’tan olduğunu bilsin ve Allah’a hamdetsin. Kim de içinde diğerini (şeytanın vesvesesini) bulursa taşlanmış ve kovulmuş şeytandan Allah’a sığınsın!” buyurmuş, ardından, “Şeytan sizi fakirlikle korkutur ve size cimriliği telkin eder. Allah ise size katından bir mağfiret ve bir lütuf vaad eder. Allah her şeyi ihata eden ve her şeyi bilendir.”⁴ âyetini okumuştur.⁵

Nefis, şeytanın vesveselerini kalp de meleğin ilhamını alıcı hassas birer merkezdir. Kalp daima iyi, güzel ve ebedî şeyleri istemektedir. Nefis ise şeytanın telkinlerine açık olarak kötü ve geçici şeylere meftundur. İnsanın asıl vazifesi nefis ve şeytan ile mücadele edip kalp ve ruhunun isteği doğrultusunda hareket ederek Allah’ın rızasını kazanmak ve ebedî hayatı elde etmektir.

Vesvesenin zararlı hâle gelmesi, akıldan geçen düşüncelerin zarar verdiğini düşünerek kalben ıstıraba düşmekle olur. Kişi, şeytanın işi olan vesvesenin kalpten geldiği kuşkusuna kapılır ve itikadına zarar verdiğini düşünür. Oysa şeytanın hilesi zayıftır⁶ ve inananlar üzerinde bir yaptırım gücü de yoktur. Vesvesenin mahiyetini bilmeyen bir insan kuşkulanır, ne yapacağını bilemeyip telaşlanır, kalbinin ve imanının bozulduğu fikrine kapılır. Hâlbuki gerçek bunun tam tersidir. Şeytan çeşitli şekillerde insana vesvese vererek saptırmaya çalışsa da aslında verdiği bu vesveseler karşısında müminin direnç gösterip şeytana teslim olmaması, imanının kuvvetli olduğunun bir göstergesidir. Nitekim bazı sahâbîler Hz. Peygamber’e gelerek, “İçimizden bazen söylemeyi bile büyük (bir günah) saydığımız şeyler geçiyor.” demişlerdi. Hz. Peygamber, “Hepiniz de aynı şeyleri hissediyor musunuz?” diye sormuştu. Onlar da cevaben, “Evet.” demişlerdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav), “İşte bu imanın ta kendisidir.” buyurmuştu.⁷

Efendimiz, vesveseler karşısında telaşlanılmaması gerektiğini öğütlemiş, bu durumun imana bir zarar vermeyeceğini, bilakis bunun halis ve kuvvetli imanın bir belirtisi olduğunu vurgulamıştı. Diğer bir rivayette

² Hicr, 15/39-40.

³ Ta-Hâ, 20/120-123.

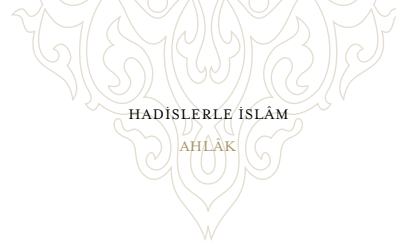
⁴ Bakara, 2/268.

⁵ T2988 Tirmizî, Tefsîru’l-Kur’ân, 2.

⁶ Nisâ, 4/76.

⁷ M340 Müslim, İmân, 209;

D5111 Ebû Dâvûd, Edeb, 109; HM9692 İbn Hanbel, II, 326, 441.

ise aynı soruya, “Şeytanın hilesini vesveseye çeviren Allah’a hamdolsun.” şeklinde karşılık vermişti.⁸ Çünkü şeytan, saptırmaktan ümidini kestiği, âciz kaldığı kişiyi vesvese ile meşgul etmekten başka bir çare bulamamaktaydı. Vesveseye maruz kalan kişi, Allah’a olan sağlam imanı ve iradesi ile şeytanın tuzağına düşüp günah işlemekten kurtulmuş, böylece şeytana, vesvese vermekten başka bir silah bırakmamıştır.

Şeytanın başta iman esasları olmak üzere temizlik, ibadet, helâl şeylerden kaçınılması, haramların işlenmesi gibi konularda birçok telkini vardır. Bütün gayreti, inanan kimseleri günaha düşürmek ve neticede imandan çıkartmaktır. Şeytanın tüm tuzaklarının asıl gayesi ve hedefi, bütün gayretinin odaklandığı nokta, insana Allah’ı inkâr ettirmek ve onun Allah’a ve Resûl’üne isyan etmesini sağlamaktır. Bu bakımdan şeytanın müminlere en çok vesvese verdiği nokta da yine iman ile ilgili hususlardaki telkinleridir. Nitekim şeytanın insana telkin ettiği vesveselerden bazıları, Allah’ın zâtı ve sıfatları hakkında düşünülmesi ve söylenilmesi iyi olmayan hatta insanı şirke götürebilecek düşüncelerdir. Mücerret hakikatleri ve metafizik gerçekleri tam mânâsıyla kavrayamayan ve idrak edemeyen birçok insan, çoğu zaman şeytanın bu tür vesveselerine maruz kalmaktadır. Meselâ, şeytan, “Allah’ı kim yarattı?” sorusunu insanın zihnine telkin ederek insanları Allah’ın varlığı konusunda birtakım tereddütlere sevk etmektedir.⁹ Bu bağlamda Peygamber Efendimiz, “Sizden herhangi birinize şeytan gelir ve ‘Şunu böyle kim yarattı? (Şunu) böyle kim yarattı?’ en sonunda, ‘Rabbini kim yarattı?’ diye sorar(ak sürekli vesvese verir). İşbu raddeye gelince o kişi derhâl (şeytandan) Allah’a sığınsın ve (vesvesesine) hemen son versin!” buyurmuştur.¹⁰

Her türlü kötülük ve çirkinliğin kaynağı olan şeytandan korunmak, ancak Allah’a sığınmakla, O’nun koruması ve gözetimi altına girmekle mümkün olabilir. Yüce Rabbimiz, “Eğer şeytandan gelen kötü bir düşünce seni ayartmaya çalışırsa hemen Allah’a sığın. Çünkü O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.”¹¹ buyurarak şeytanın çeşitli vesveselerine karşı kendisine sığınılmasını tavsiye etmekte ve bunun vesveseyi gidereceğini ifade etmektedir: “Eğer şeytandan bir kışkırtma seni dürterse hemen Allah’a sığın. Şüphesiz O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir. Şüphe yok ki Allah’a karşı gelmekten sakınanlar, kendilerine şeytandan bir vesvese dokunduğu zaman iyice düşünürler (derhâl Allah’ı hatırlarlar da) sonra hemen gözlerini açarlar.”¹²

Yüce Rabbimiz kullarına şeytana karşı kendisine nasıl sığınmaları gerektiğini de öğretmektedir: “De ki: Rabbim! Şeytanların vesveselerinden

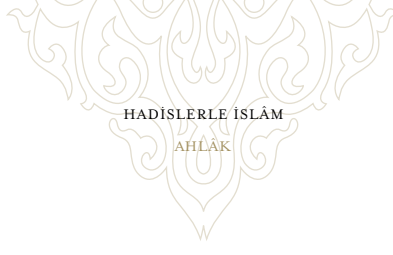
⁸ D5112 Ebû Dâvûd, Edeb, 108.

⁹ HM8358 İbn Hanbel, II, 331.

¹⁰ B3276 Buhârî, Bed’ü’l-halk, 11.

¹¹ Fussilet, 41/36.

¹² A’raf, 7/200-201.

sana sığınırım. Rabbim! Onların benim yanımda bulunmalarından da sana sığınırım.”¹³ Hatta bu konuda “Muavvizeteyn” olarak bilinen Felâk ve Nâs sûrelerini de göndermiştir:

“De ki: Yarattığı şeylerin kötülüğünden, karanlığı çöktüğü zaman gecenin kötülüğünden, düğümlere üfleyenlerin kötülüğünden, haset ettiği zaman hasetçinin kötülüğünden, sabah aydınlığının Rabbine sığınırım.”¹⁴

“De ki: Cinlerden ve insanlardan, insanların kalplerine vesvese veren sinsi vesvesecinin kötülüğünden, insanların Rabbine, insanların melikine, insanların ilâhına sığınırım.”¹⁵

Peygamber Efendimiz bu iki sûreyi her gün düzenli olarak yatmadan önce okuyarak Allah’a sığınmayı prensip edinmişti.¹⁶ Ayrıca bu iki sûre hakkında, “İnsanlar bu iki duadan daha faziletli başka bir dua ile Allah’a sığınmış olmazlar.”¹⁷ buyurmuş ve her namazdan sonra okunmasını tavsiye etmiştir.¹⁸

Şeytanın vesveselerine karşı Rabbine sığınan kişi, “Ben Allah’a ve O’nun peygamberlerine iman ettim.” diyerek şeytanın oyunlarına karşı kendini savunmalıdır.¹⁹ Nitekim Peygamberimiz (sav) vesveselere karşı, “De ki: O, Allah birdir. Allah Samed’dir. O, doğurmamış ve doğmamıştır. Hiçbir şey O’na denk ve benzer değildir.” mealindeki İhlâs sûresinin okunmasını tavsiye etmiştir.²⁰ İhlâs sûresi, şeytanın insanın zihnini bulandıracak yanlış tanrı tasavvurlarına karşı Allah’ın zâtı ve sıfatları ile ilgili doğru bilgiye sahip olmak açısından önemlidir.

Şeytanın vesveseleri tâbiünden Kûfeli Hanefî Ebû Zümeyl’in de zihnini meşgul etmiş, vesveseye maruz kaldığı bir zamanda Abdullah b. Abbâs’a gidip zihnini kurcalayan düşünceleri sormuştu. Abdullah b. Abbâs, “Ne hissediyorsun?” dediğinde Ebû Zümeyl, “Vallahi onları (çok kötü düşünceler olmasından dolayı) söyleyemem.” diye cevap vermişti. Bunun üzerine Abdullah b. Abbâs (ra), “Şüphe nevinden bir şey mi?” demiş, gülümsemiş ve ardından, “Bu vesveselerden kimse kurtulamaz.” diyerek şu âyeti okumuştur: “Eğer sana indirdiğimiz hakkında bir şüphen varsa, senden evvel kitabı okuyanlara sor. Andolsun ki sana Rabbinden hak gelmiştir, sakın şüphe edenlerden olma.”²¹ Sonra da, “Eğer içine bu konularda bir şüphe gelirse, ‘Allah hem Evvel’dir, hem Âhir’dir. Hem Zâhir’dir, hem Bâtın’dır. O her şeyi bilendir, de.” diye eklemiştir.²² Dolayısıyla her ne şekilde olursa olsun şeytanın vesvesesine maruz kalan kimse hemen Allah’ı anmalıdır. Çünkü Allah’ın anıldığı yerde şeytan barınamayacaktır.²³

¹³ Mü’minûn, 23/97-98.

¹⁴ Felâk, 113/1-5.

¹⁵ Nâs, 114/1-6.

¹⁶ T3402 Tirmizî, Deavât, 21.

¹⁷ N5431, N5443 Nesâî,

İstiâze, 1.

¹⁸ T2903 Tirmizî, Fedâilü’l-

Kur’ân, 12.

¹⁹ HM8358 İbn Hanbel, II,

331.

²⁰ D4721, D4722 Ebû Dâvûd,

Sünnet, 18.

²¹ Yûnus, 10/94.

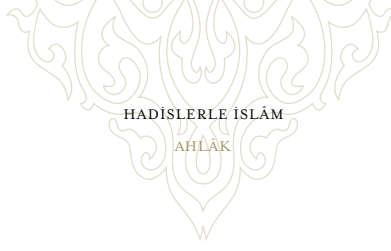
²² D5110 Ebû Dâvûd, Edeb,

109.

²³ YM4301 Ebû Ya’lâ, Mûsned,

7/ 278; M856 Müslim, Salât,

16.

Rabbine sığınıp onun sıfatlarını hatırladıktan sonra kişinin yapacağı son iş ise bu vesvesenin şeytanın bir oyunu olduğunu bilip onunla meşgul olmayı bırakması, bu düşüncelere bir son vermesidir.²⁴

Şeytan, iman ile ilgili konularda insana vesvese verdiği gibi, başta temizlik ve ibadetler olmak üzere birçok konuda insanı vesvese ile meşgul ederek yapılan amelin bazen tamamen ifsat olmasına, bazen de eksik olduğu kanısını uyandırarak aynı fiilin tekrar tekrar yapılmasına sebebiyet verir. Nitekim vesvese, insanı tereddüt, bocalama ve kararsızlık hâline götürür. Bir anda şüpheye düşen kişi yaptığı bir şeyi yapmadığını zanneder yahut eksik yaptığını düşünerek tereddüt içerisine girer. Söz gelimi abdestinin olup olmadığı, namazı tam kılıp kılmadığı, gusûlde tüm bedeninin yıkanıp yıkanmadığı gibi konularda hep kararsız kalır. Böylece tekrar tekrar aynı işi yapar ve sonuçta maddeten ve mânen zarara uğrar.

Şeytanın vesvese verdiği konulardan birisi de temizliktir. Hz. Peygamber (sav), abdest alırken insana vesvese veren “Velehân” isimli özel bir şeytanın bulunduğunu haber vermektedir.²⁵ Bu şeytan, çeşitli şekillerde, abdestin tamam olup olmadığı konusunda insana vesvese aşılar. Bu vesveselerden kurtulmanın yolu Efendimizin abdest almayı tarif ettiği hadisinde açıkça görülmektedir. O, abdestin nasıl alınacağı kendisine sorulduğunda, azaların üçer kere yıkanması gerektiğini göstermiş ve “İşte abdest budur; kim üçten fazla yıkarsa kötü etmiş, haddi aşmış veya zulmetmiş olur.” buyurmuştur.²⁶

İnsan, abdest alırken birtakım vesveselerle karşılaştığı gibi abdestini muhafaza ederken de şeytanın vesveselerine maruz kalır. Bazen abdestli kişinin bağırsaklarında bir hareketlenme meydana gelir ve “Acaba yellenme mi oldu?” diye tereddüt eder, abdesti konusunda şüpheye düşer; namaz kılmakta ise çoğu zaman namazını bırakır gider. Peygamber (sav) böyle bir hareketlenmeyi şeytanın vesvesesi olarak nitelendirmiştir. Nitekim namazda iken abdesti bozulmuş gibi hisseden bir kimseden bahsedilince Resûlullah (sav), böyle bir insanın bir ses işitip koku duymadıkça namazı terk etmemesini söylemiştir.²⁷

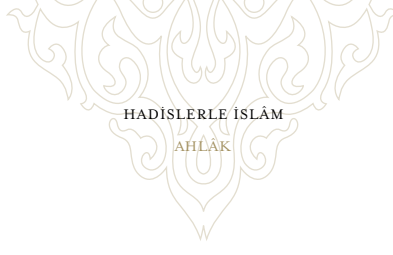
Hadislerde, abdestli iken, namaz esnasında veya mescide girince abdestin bozulduğuna dair vesveseye düşüldüğünde takip edilecek yol gösterilmekte ve karşılaşılan bu durumun şeytandan kaynaklanan bir vesvese olduğu bildirilmektedir. Kesin olarak bozulduğu bilinmedikçe abdestin varlığı devam ediyor demektir. Nitekim büyük muhaddis ve fakih

²⁴ M344-M345 Müslim, İmân, 213, 214.

²⁵ T57 Tirmizî, Tahâret, 43; İM421 İbn Mâce, Tahâret, 48.

²⁶ İM422 İbn Mâce, Tahâret, 48; N140 Nesâî, Tahâret, 105.

²⁷ B137 Buhârî, Vudû’, 4; D177 Ebû Dâvûd, Tahâret, 67; T75 Tirmizî, Tahâret, 56.

Abdullah b. Mübârek de, “Kişi abdest konusunda şüpheye düşse de bozulduğuna dair yemin edebilecek kesin bir kanaate sahip değilse abdest alması gerekmez.” der.²⁸ Her ne kadar kişinin abdesti olsa da Peygamber Efendimizin tavsiyesi üzere her namaz için yeniden abdest alması²⁹ birçok vesvesenin önüne geçecektir.

Bazı kişilerde görülen bir vesvese şekli de banyoda haddinden fazla kalınarak aşırı su israfı yapılmasıdır. Bu tür vesveseden kurtulmanın çaresi Allah Resûl’ünün gusûl abdesti ile ilgili uygulamalarını dikkate almaktan geçer. Onun uygulamalarına bakıldığında vücudunun tamamını ıslatmaya yetecek az bir miktarda su ile guslettiği görülmektedir.³⁰ Peygamber Efendimiz gusûl esnasında saçları gür olmasına rağmen üç avuç su alır ve başının üzerinden vücuduna dökerek guslederdi.³¹ Efendimizin gusûlde kullandığı su miktarı abdestte kullandığı su miktarının ancak üç beş katı kadardı.³² Onun bu uygulaması, guslün kabulü için az miktardaki suyun bile yeterli olduğunu göstermektedir. Nebevî uygulamayı görmezden gelerek, “Guslüm kabul olmaz!” endişesiyle aşırı su kullanmak ise tıpkı abdestte olduğu gibi hem israf, hem de kişi için bir vebal olacaktır.

Banyo yapılan yere küçük abdest bozmanın kişide vesveseye yol açacağını bildiren bazı rivayetler de bulunmaktadır.³³ Bu rivayetler açıklanırken, banyo yapılan yere küçük abdest bozulduğunda, yıkanan kişinin üzerine sıçrama ihtimalinden kurtulmanın mümkün olmadığına, böyle bir ihtimalin ise gayet rahatsız edici ve vesvese uyandırıcı olduğuna dikkat çekilmiştir.³⁴

Bazen vesvese insanı günlük temizlik ile ilgili hususlarda yakalamaktadır. Temizlik olmadan sağlıklı bir hayatın olması düşünülemediği gibi ibadetler de makbul olmaz. Ancak psikiyatrların tespitlerine göre bazı kişilerin, özellikle de bazı kadınların, temizlik yapma hususunda aşırılığa düştükleri bir gerçektir. İbadetlerin kabulü için gereken temizlik şartları göz önünde bulundurulduğunda bu aşırılığın boyutları daha iyi anlaşılacaktır. İbadete mani, sağlığa zararlı, insan tabiatının hoş görmediği ve göze görünen bir kirlilik söz konusu ise elbette o mekânı temizlemek şarttır. Ancak dinin öngördüğü özelliklerde ve hijyen ölçüleri içerisinde yeterli temizlik yapıldıktan sonra insanın yine de tatmin olmamasının vesveseden kaynaklandığı söylenebilir.

İnsanın vesveseye maruz kaldığı durumlardan birisi de namazdır. Namazla ilgili olarak şeytanın telkin ettiği vesveseler; namazda şaşırma, kabul olmaz endişesiyle defalarca tekrar kılma, namazın sıhhatine zarar

²⁸ T75 Tirmizî, Tahâret, 56.

²⁹ D62 Ebû Dâvûd, Tahâret, 32.

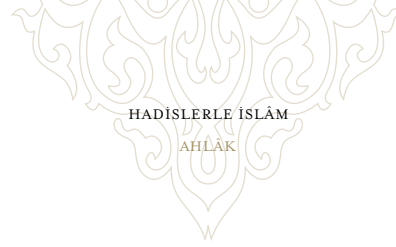
³⁰ B248 Buhârî, Gusûl, 1; HM2180 İbn Hanbel, I, 243.

³¹ B256 Buhârî, Gusûl, 4.

³² B201 Buhârî, Vudû’, 47; M736 Müslim, Hayız, 50.

³³ D27 Ebû Dâvûd, Tahâret, 15; T21 Tirmizî, Tahâret, 17; N36 Nesâî, Tahâret, 32.

³⁴ SÜ1/35 Süyûtî, *Ta’likun alâ Süneni Nesâî*, I, 35-36.

vermeyecek küçük hataları büyütme gibi çeşitli şekillerde neticelenebilir. Şeytanın namaz içerisinde insana verdiği telkinlerinden korunmak için bazı tedbirler alınabilir. Bunlar, aynı zamanda namazda huşûun temini açısından gerekli önlemlerdir. Peygamber Efendimiz, namazda huşûun sağlanması konusunda öncelikle namaza duran kimsenin dünyevî kaygılardan zihnini arındırmasını³⁵ ve kılınan namazların, dış dünyadan alâkayı tamamen kestiren bir namaz gibi kılınmasını tavsiye etmiş,³⁶ namazdaki huşûu bozacağı düşüncesiyle resim gibi dikkati dağıtabilecek şeylere karşı namaz kılınmasını,³⁷ sofraya kurulmuş iken aç karınla,³⁸ tuvalete gitme ihtiyacı var iken,³⁹ uyukulu bir vaziyette namaza durulmasını⁴⁰ ve namazda esnenmesini⁴¹ hoş karşılamamıştır. Ayrıca namaz kılının dikkatinin dağılmaması için önünden geçilmemesini,⁴² namaz kılının da önüne bir engel (sûtre) koymasını istemiştir.⁴³ Yine mescide giderken vakarlı, rahat bir şekilde ve zamanında gidilmesi, aceleci davranılmaması da namazdaki huşûu sağlamak için alınan tedbirlerdir.⁴⁴

Namazdaki vesveselere karşı alınabilecek diğer bir önlem de namazları mümkün olduğunca cemaatle kılmaktır. Nitekim Peygamber Efendimizin, “Köyde veya kırdan (her nerede olursa olsun) üç kişi bir araya gelir de namaz kılmazlarsa şeytan onları alt eder. Aman sen cemaate devam et, çünkü sürüden ayrılanı kurt kapar!”⁴⁵ sözleri, cemaatten ayrılan kimsenin şeytanın telkinlerine daha çok maruz kalacağını göstermektedir.

Şeytanın namazda insana musallat olup onu şaşırtması, insana verdiği vesveselerin bir sonucudur. Şeytanın namaz kılan kimseleri akıllarına çeşitli dünyalık düşünceler getirmek suretiyle yanıltması hadisesini Hz. Peygamber (sav) şu sözleri ile anlatmıştır: “Namaz için ezan okunduğu zaman şeytan, ezanı duymamak için arkasını dönüp ses çıkara çıkara süratle uzaklaşır. Ezan bitince geri döner gelir. Kâmet okunmaya başlanınca tekrar kaçar; kâmet bitince döner. İnsanın kafasına girip ona aklında olmayan şeyleri hatırlatır ve insan kaç rekât kıldığını bilmez hâle gelir.”⁴⁶ Allah Resûlü yalnızca şeytanın insanı ne şekilde şaşırttığını anlatmakla kalmaz; bu durum karşısında şeytanın vesvesesine mâruz kalan kimsenin ne yapması gerektiğini de açıklar: “Şüphesiz şeytan âdemoğlu ile kalbi arasına girer ve kişi kaç rekât kıldığını bilemez. İşte, kaç rekât; üç mü, yoksa dört mü kıldığını hatırlayamayan kimse (tahiyyâta) oturduğunda iki defa secde etsin.”⁴⁷ Bu secdeler, eğer namaz eksik kalmışsa namazın tamamlanmasını sağlar. Tam kılınmışsa şeytan telkinleri ile amacına ulaşamadığı için öfkesinden çatlayacak hâle gelir.⁴⁸

³⁵ İF2/160 İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, II, 160.

³⁶ İM4171 İbn Mâce, *Zühd*, 15; HM23894 İbn Hanbel, V, 413.

³⁷ B5959 Buhârî, *Libâs*, 93.

³⁸ M1241 Müslim, *Mesâcid*, 64, M1244 Müslim, *Mesâcid*, 66.

³⁹ D90 Ebû Dâvûd, *Tahâret*, 43.

⁴⁰ B212 Buhârî, *Vudû'*, 53; N162 Nesâî, *Tahâret*, 117.

⁴¹ D5027 Ebû Dâvûd, *Edeb*, 89.

⁴² B510 Buhârî, *Salât*, 101.

⁴³ N137 Nesâî, *Tahâret*, 103; M1129 Müslim, *Salât*, 259.

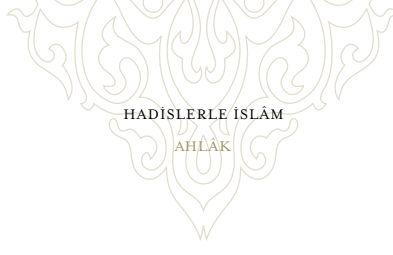
⁴⁴ B908 Buhârî, *Cum'a*, 18; M1359 Müslim, *Mesâcid*, 151.

⁴⁵ D547 Ebû Dâvûd, *Salât*, 46; N848 Nesâî, *İmâmet*, 48.

⁴⁶ B608 Buhârî, *Ezân*, 4; B1222 Buhârî, *el-Amelü fi's-salât*, 18.

⁴⁷ B1231 Buhârî, *Sehiv*, 6; B1232 Buhârî, *Sehiv*, 7, 7; D1024 Ebû Dâvûd, *Salât*, 190, 191; İM1210 İbn Mâce, *İkâmet*, 132.

⁴⁸ D1026 Ebû Dâvûd, *Salât*, 190, 191.

İnsanın vesveseye maruz kaldığı durumlardan biri de yiyeceklerdir. Bazı sahâbiler, Resûlullah’a gelerek, “Ey Allah’ın Resûlü! Bazı kimseler bize et getiriyor. Onların bu hayvanları keserken Allah’ın ismini anıp anmadıklarını (besmele çekip çekmediklerini) bilmiyoruz.” derler. Resûlullah da, “*Bismillah deyin ve onu yiyin.*” buyurur.⁴⁹ Hadis, söz konusu vesveseli kişilerin gönüllerindeki gizli hareketin mubah işleri yapmalarına engel olacak düzeye ulaştığını bildirmektedir. Dolayısıyla böyle bir vesvese karşısında esas olan Müslüman’ın hüsn-i zan beslemesidir. Hatta Yezid b. Kunâfe, Hristiyanların yemeklerinin yenilip yenilemeyeceğini sorduğunda Peygamber Efendimiz (sav), “*Herhangi bir yemekten dolayı kalbine şüphe girmesin.*” buyurarak yemesine izin vermiştir.⁵⁰ Kur’ân-ı Kerîm’de Ehl-i kitabın kestiklerinin yenilebileceğini açıkça ifade eden, “*Bugün size temiz ve hoş şeyler helâl kılındı. Kendilerine kitap verilenlerin yiyecekleri size helâl, sizin yiyecekleriniz de onlara helâldir.*”⁵¹ âyeti de bu konuda herhangi bir şüpheye mahal bırakmamaktadır.

Aslında aşırılığa ve hastalık denecek dereceye varmaması şartıyla vesvesenin, kişide merak duygusu uyandırıp araştırmaya sevk etmesi ve böylece imanını taklitten tahkike çıkartması bakımından kişiyi olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Çünkü şeytan, insan karşısında çok güçlü bir varlık değildir. Nitekim Kur’ân-ı Kerîm’de şeytanın hilesinin zayıf olduğu,⁵² özellikle iman edenler ve Allah’a güvenenler üzerinde hiçbir otoritesinin bulunmadığı ifade edildikten sonra, onun gücünün ancak kendisini dost edinenler ve Allah’a ortak koşanlar üzerinde bir etkisi olabileceği belirtilmiştir.⁵³ Hadislerde de vesvesenin etkisinin zayıf olduğuna dikkat çekilir. Hz. Peygamber’e bir kişi gelerek, “İçimize öyle kötü düşünceler doğuyor ki onları dile getirip konuşmak yanıp kül olmaktan daha beter geliyor.” dediğinde Resûlullah (sav), “*Allâhü ekber, Allâhü ekber, Allâhü ekber! Şeytanın hilesini vesveseye çeviren Allah’a hamdolsun.*” buyurmuştur.⁵⁴ Şeytanın hilesi, kalbe önce hatıra olarak gelir sonra sırasıyla meyil, azim ve kasta dönüşür. Meyilde eylem yokken azim ve kasıttaki iradenin devreye girmesi söz konusudur. Kişi, iradesini kullanarak bu vesveseyi azim ve kasta, ardından da eyleme dönüştürünce sorumlu olmaktadır. İrade devreye girmezse ve düşünce sadece vesvese düzeyinde kalırsa sorumluluk söz konusu değildir.

İnsanın, arzu ve iradesi dışında, içinden geçirdiği kötü şeylerin (hadîsü’n-nefs) hükmü yoktur; tıpkı kişinin içinden geçirdiği zina iftirasının (kazfın) iftira olmadığı; bir erkek, hanımını içinden boşasa bile

⁴⁹ İM3174 İbn Mâce, Zebâih, 4.

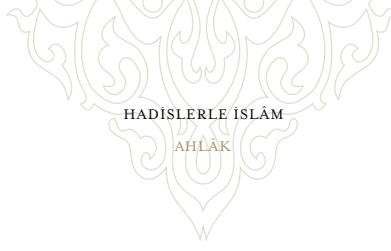
⁵⁰ İM2830 İbn Mâce, Cihâd, 26.

⁵¹ Mâide, 5/5.

⁵² Nisâ, 4/76.

⁵³ Nahl, 16/99, 100.

⁵⁴ D5112 Ebû Dâvûd, Edeb, 108.

bunu dili ile söylemedikçe boşamanın gerçekleşmediği; kişinin, namaz kılarken içinden geçirdiği herhangi bir düşünceden dolayı namazını iade etmesi gerekmediği gibi.⁵⁵

Allah Teâlâ, insanın zihninden geçirdiği kötü duyguları ve vesveseleri cezalandırmaz. Nitekim Peygamber (sav), “Allah, dilleri ile söylemedikçe –yahut fiiliyata dökmedikçe– ümmetimi, gönüllerinden geçirdikleri şeylerden dolayı hoşgörür (hesaba çekmez).”⁵⁶ demekte ve yine kudsî bir hadiste Allah Teâlâ meleklerle hitaben şöyle buyurmaktadır: “Kulum bir kötülük yapmayı gönlünden geçirirse onu hemen aleyhine yazmayın! Eğer o kötülüğü yaparsa o zaman onu bir günah olarak yazın. Ama bir iyilik yapmayı gönlünden geçirir de yapamazsa onu bir sevap olarak yazın. Şayet o iyiliği yaparsa bunu on kat yazın!”⁵⁷ Ancak kimse Allah'ın bu lütfu karşısında, “İçimden geçen vesveseyi eyleme dönüştürmedikçe madem sevap yazılıyor; o zaman bu gibi düşünceleri içimden geçireyim fakat fiiliyata koymamayım da sevap kazanayım.” şeklinde bir düşünceye kapılmamalıdır. Çünkü bu durumda irade devreye girer ve kişinin o vesveseye mağlup olup sorumluluk altına girmesi ihtimali doğar.

Vesvese kronik hâle geldiğinde psikolojik olarak insanı hasta eder ve dışarıdan gözlenebilecek bir boyuta ulaşır. Psikolojik hastalıklar kimi zaman insanı bedenî hastalıklardan çok daha fazla yıpratır. Zira psikiyatrik hastalıkların tedavisi, birçok bedensel rahatsızlıklardan daha zordur. Vesveseli olan kişi başlangıçta dışarıdan fark edilmez. Kişi, kendisiyle savaş hâlinindedir, huzursuzdur. Kimseye derdini kolay kolay anlatamaz. Anlatsa da herkes, “Bırak bu saçma sapan düşünceleri!” der. Aslında vesveseli kişi de o düşüncelerin anlamsız olduğunu bilmektedir. Fakat elinde olmadığı için o vesveseden kurtulamaz, vesveseyi kendisinden uzaklaştıramaz.

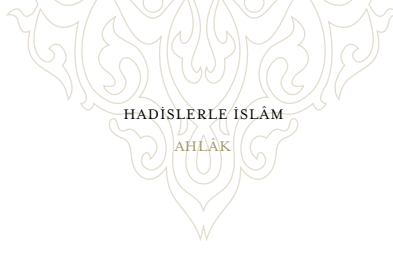
Vesvese, âdeta musibete benzeyen mânevî bir hastalıktır; aşırı önemsenirse büyür, küçük görülürse küçülür, kaybolur gider. Ona ehemmiyet verdikçe şişer, dal budak salar, insanın bütün zihin dünyasını kaplar. Önem verilmezse kaybolur, hiçbir etkisi kalmaz. Kaynağı ve mahiyeti bilinirse kaybolur, bilinmezse kalbe yerleşir ve etkisini gösterir. Vesvese, insana musallat olan bir arıya benzer; meşgul olunursa insana saldırır, meşgul olunmazsa bırakır gider. Bu bakımdan vesvese geldiği zaman üzerinde durmamak gerekir; o zaman düşüncemizden geçer gider.

Şüphesiz insanın, şeytanın telkinlerinin kalbinden geldiğini sanması kendisini telaşlandırır. Hz. Peygamber'in sünneti dairesinde hareket edilir

⁵⁵ ZU3/248 Hattâbî, *Meâlimü's-sünen*, III, 248-249.

⁵⁶ M331 Müslim, *İmân*, 201; D2209 Ebû Dâvûd, *Talâk*, 15.

⁵⁷ M334 Müslim, *İmân*, 203.

ve şeytanın vesvesesine kıymet verilmezse, hayale gelen ve uygun olmayan kötü hatıralarla meşgul olunmazsa vesvese etkili olamaz.

İnsan, hayat yolunda ve âhiret yolculuğu esnasında hayırlı işleri yapma, cennete ulaşma ve onun ötesinde Allah'ın rızasını kazanma hususlarında şeytanın vesveselerine ve telkinlerine farklı şekillerde maruz kalabilir.⁵⁸ Bu vesveselerden kurtulmanın çaresi; öncelikle iman, ibadet, temizlik, helâl, haram gibi dinî konularda bilgi eksikliğini gidermektir. Bu noktada yapılacak en güzel iş zikrettiğimiz tüm dualarla Allah'a sığınmaktır.

“De ki: Cinlerden ve insanlardan, insanların kalplerine vesvese veren sinsi vesvesecinin kötülüğünden, insanların Rabbine, insanların melikine, insanların ilâhına sığınırım.”⁵⁹

⁵⁸ A'râf, 7/16, 17, 27.

⁵⁹ Nâs, 114/1-6.